

hi ha l'imperatiu d'una rima: «No 's hom al món, / ni may hi fon, / haja vist quart, / ne quinta part, / del que yo n sé: / Io só mossé / Salamó, rey, / d'antiga Ley, / gran Sabidor / ---», JRoig (*Spill*, 7040, *mose* en el ms., constata el P. Chabàs).

Estadísticament és valuós de saber que Alart trobà més de 40 casos de *mossènyer* en la documentació rossellonesa dins el S. XIV, a partir de 1309, i que *mossen* --- no comença d'aparèixer fins quasi la meitat del segle, a. 1344, però aviat augmenta, de manera que n'hi compto ja uns 30 fins a la fi del S. XIV (i paro de comptar, és clar...).

Mossènyer no ha mort pertot. L'usen encara en el Matarranya i Terra Alta (Calceite, Batea· *BDLC* x, 243) per als capellans, i així ho fan o ho feien fins fa poc la gent de Tortosa; p. ex. parlant del savi i venerable jesuïta català Fidel Fita, que freqüentava aquella Seu: «qui no ha vist a *mossen* Fita passejant-se pels claustrors --- Ai *mosseny*, *mosseny*! desde que vostè va dixer esta trista vall de llàgrimes, juraria que la ciutat nostra s'ha torçat com un budell», Vergés i Paulí (*Espurnes* v, 57); Moreira, *Folklore Tortosí*, p. 275. Notem que *mossènyer*, com és natural, s'ha conservat sencer quan no és proclític, però que ells també usen *mossèn* (o diuen *mossen* ---, qui sap?) quan està en proclisi.

A Eivissa, però, més que enlloc; i, d'acord amb la moderna restricció general, també allà reservat als capellans: «*mussenya*: cura párroco», PzCabr. I observem, en textos espontanis o literaris, com l'usen: «aquell dia hi havia hagut celebració, i *mossènyer* anava atrassat de feines», «he sentit dir que es *mossènyer* de s'església de Jesús en dóna», JnCastelló (*Rond Erv*, 11, 11); «Bona nit tenga, *Mossènyer*: / sap a què poria fer? / dar-mos una botifarra, / un bon pa i un bon fester», cançó pop. eiv.; «no diguis males paraules, que es *mossènyer* i sentirà» frase eiv., *AlcM*. «Han aparegut dos o tres nins: amb el permís de *mossènyer*, comencen a tocar la campana», «s'interromp l'ofici, i *mossènyer* parla a la gent: avís de misses i funerals, amonestacions; per a després de la processó, convida a la casa rectoral les autoritats i poble en general», Villangómez (*L'Any en Estampes*, 25, 38); «a Eivissa i Formentera — els Rds. *Mossènys* (Rectors) dels poble que visitarem --- Quan ens presentàvem an aqueixes poblacions, *Mossènyer* de cada una d'elles sortia a rebre'ns», *AMAlcover* (*BDLC* xi, 1920, 24).

Es diu també davant el nom propi? I, almenys, és això tan normal com allò? És possible car no oblidem aquelles «normalitzacions» que hem anat observant En tinc només dos testimonis, l'un és d'un gramàtic foraster, l'altre d'un eivissenc de naixença, però poeta de prestigi i vida nacionals: «aquell any deia es sermó *mossènyer* Canals ---» Villangómez (*oc c*, 63), «a St Mateu --- m'hi present ab una carta de recomanació --- a *Mossènyer* Domingo Ribes i Prats», el rector d'aquella parròquia (*BDLC* xii, 41).

No pertot es pronuncia amb la mateixa vocal: «*musénya* a Portmany, *muséna* resta d'Eivissa» reconeix *AMAlcover* (*BDLC* xii, 64, encara que *AlcM* creu pru-

dent [s v. *senyer*] atribuir a l'eiv. només *muséna*), i el que jo tinc anotat fonèticament és només *muséna* (St. Josep de Sa Talaia, 1963). No ens fem forts en aquests detalls, que en altres punts només ho tinc en ortografia. L'únic anotat de l'ús oral eivissenc és l'ús no proclític: *ex muséna* deia el meu informant de StJosep parlant del rector del poble, «ho he sentit al *mossènyer* de Jesús» (1963). És clar que tant un timbre com l'altre són secundaris, deguts a la restitució d'una forma accentuada en un mot que de primer només es pronunciava com a proclític, d'on la vacil·lació (cf. supra el que he dit de *sen*); car ja se sap que en el vocalisme baleàric no hi pot haver *é* oberta (sinó *ə*) més que davant *r*, *u* (< *ø*) Igual que la restitució ha estat vacil·lant entre *mossèn/mossan/mosson*

No en tinc notes de Menorca, on també s'usa, segons el diccionari Alcover-Moll, *muséna* (s. v. *mossènyer AlcM*; *muséna* s. v. *senyer* ibid.) I no dubtem que s'hi deu haver usat, si bé *AlcM* només en dóna com a prova (sarcàstica prou, prova de valor primari?) la frase «En *Mossènyer Barbeta*: el dimoni». Sembla que sigui mot moribund, car no en tinc altra nota menorquina que un NL, d'un indret de la costa de Maó, que vaig sentir «*Mossènys Vives*» i «ets Escuis de *Mossènys V*» (1963): és clar que la -s del primer mot és un afeït secundari, car en el mapa Hidrogràfic de la Comissió de Marina posa «*Cabo Moseña*» i en el *Derrotero* de Tofiño de San Miguel (S. XVIII) «*Cabo Mosena Viva*» (p. 223) (!); és clar que l'autoritat és l'obra d'En Mascaró (886), val a dir que vacil·lant en aquest nom: «Cap de *Mossen Vives* o *Monseny Viva*». No dubto que deu ser *Vives*, o sigui *Mossènye(r) Vives/Mossèn Vives*, i que per una espècie d'alteració rimada o ecoica, a causa de la -s de *Vives*, en boca del meu informant han «nascut» *mossènys*. L'índici que es treu d'això és que el mot ha viscut a Menorca, però ja és mort, almenys per la banda de Maó.

El cas és que *mossènyer* era ben conegut com a mot català des d'antic.⁶ Però no en queda gaire memòria: en ross. l'usen encara, allà amb sentit civil, per designar el cap de colla dels treballadors del camp: «reemplaçarà l'Anton *mosseny*. —I bé... li sobrevellarà els treballadors i .. les treballadores» (Saisset, *Vinyes i Donès*, 49) Mentre que les formes contractes amb *En* resten vives

Mossèn és sabut que fins al S. XV no tenia res d'especialment eclesiàstic. Però sí cosa d'alt honor: car la cita donada de StVicentF ens mostra que *mossèn* era de gran cerimònia, mentre que *don* (< DOMINE) havia caigut entre nosaltres tan per terra, que la llengua es va decidir a oblidar-lo (fins que modernament el tornà a importar la noblesa acastellanada). Geni oposat de les nacions! Car també en els pobles democràtics de l'Amèrica llatina *don* s'ha tornat un terme desconsiderat; Argentina, Xile etc, aplicat a *rotos, gauchos* etc *don Pancho Garuya*, *don Segundo Sombra*; *don Facundo* abans de tornar-se 'montonero', que llavors ja fou *Facundo*, i hi hauria hagut una de les matances descrites per Domingo F. Sarmiento si